

Liever een rustig brandende, abstracte

door Astrid Schoots

In en rond het bijhouden is niets zwart-wit: in veel situaties is zijn verschillende aanpakken mogelijk, elk met zijn voors en tegens. We beginnen dit jaar met een rustig winters onderwerp met weinig dilemma's, maar wel met hobbels en valkuilen.

KAARSEN MAKEN VAN BIJENWAS

Al vóór onze jaartelling gebruikte men kaarsen: strengen vlas die in vet gedompeld waren, met walmende, stinkende en druipende kaarsen als gevolg. In de loop van de tijd is dit principe verfijnd en heeft het zijn hoogtepunt gevonden in de echte bijenwaskaars met katoenen lont, met een onovertroffen geur en intense vlamkleur.

SYNTHETISCHE BIJMENGING

Sommige mensen gebruiken de bijenwas niet puur, maar met bijmenging; de meningen zijn hierover verdeeld.

Je hoort vaak dat pure bijenwaskaarsen te zacht zouden zijn en daardoor snel druipen. Door toevoeging van een deel stearine – stevig wit vet van dierlijke en plantaardige oorsprong – kun je de smeltemperatuur omhoog brengen, en daarmee het druipen verminderen. Druipen kan je echter óók vermijden door de juiste lontdikte te gebruiken en de kaars niet op de tocht te zetten. Een andere mogelijkheid is het bijmengen van paraffine, een restproduct van aardolie, zachter en doorschijnender dan stearine. Paraffine stijgt makkelijker in de lont op dan pure bijenwas, zodat de kaars ook met een dunner lont toch soepel brandt. Bijmengen heeft dus voordelen, maar gaat ten koste van de kwaliteit. Misschien mengt men gewoon wat paraffine bij uit zuinigheid of om de kaarsrestjes op te maken. Ieder zijn keuze.

VERSTOPPENDE LONT

Zuivere ontzegelwas is de beste bijenwas om kaarsen mee te dompelen of te gieten, omdat daarin geen stuifmeelresten of andere verontreiniging zit.

Daartegenover staat dat de was, die afkomstig is van bebroede raten, meer geur en kleur geeft aan de kaars. Te weinig zuiveren geeft verstoppende lont, te veel zuiveren geeft witte en geurloze kaarsen.

Tijdens het branden van de kaars wordt in de lont door de vlam steeds nieuwe gesmolten was omhoog gezogen, waarbij eventuele verontreiniging als het ware door de lont eruit gezeefd

wordt. Bij het branden kan dan een gezellig zacht geknetter ontstaan (kan ook door vocht), maar na enige tijd is het gevolg ook een verstopte, brosse en niet meer zuigende lont. Het krimpde vlammetje verbruikt dan niet meer voldoende was, maar omdat de zachte bijenwas ook met een heel klein vlammetje nog wel smelt, gaat de kaars druipen. Door het dan verse stukje lont flakkerd de kaars weer even op, maar brandt steeds onregelmatiger; uiteindelijk dooft de vlam. Dit treurige einde van een zo liefdevol gemaakt product is te verhelpen met een dikkere lont: de grotere vlam trekt de was toch omhoog, dóór de 'verstopping' heen. Dit werkt goed, bij niet al te grote kaarsen.

ZUIVEREN VAN WAS

Beter is het om met goed gezuiverde was te werken: de was die uit de stoom- of zonnewassmelter komt is pas schoon genoeg nadat je het nog twee à drie keer in ruim water hebt 'gekookt'.

Regenwater schijnt de kleur van de was beter te behouden; ik heb er geen ervaring mee. Door de was in water op te koken kom je niet boven de 100°C en je bent dan de wateroplosbare bestanddelen zoals honing kwijt. Doe de brokken was in ruim water in een grote rechthoekige pan, die vast bij de kringloop te koop is voor een paar euro.

Na opkoken drijft de gesmolten was op het hete water; hoe langzamer je het vervolgens laat afkoelen (desnoods de pan inpakken in kranten), des te meer tijd er is voor de fijnste stoffeeltjes om helemaal te bezinken. De volgende dag drijft op het water een ronde plak was, een zg. waskaas, die door het gelijkmatige krimpen mooi los is gekomen van de panwand. Tegen de onderkant van de waskaas zit een aangekoekt laagje vuilslib, de zgn. wasvoet. Deze kan je met een beitel afsteken en weer met een zuiveringsronde van vuilere was meenemen.

Bij het opkoken kan je ook wat azijnzuur aan het water toevoegen: dat verbrandt als het ware de organische deeltjes die ver-

foto's A. Schoots

Verschillende kleuren waskazen, sommige nog onvoldoende gezuiverd.

In een koud schuurtje niet teveel kaarsen tegelijk dompelen. Deze kaarsen mogen twee keer zo dik.

e kaars dan een inzakkende kerstman

volgens makkelijker neerslaan. Nooit rechtstreeks op de was gieten, maar eerst in het water oplossen.

Bij het opgieten van de wind af gaan staan, binnen goed luchten.

In grotere kaarsenmakerijen wordt de verontreiniging ook wel chemisch gebonden aan zuiverende actieve kool- of kalkhoudende producten. De was kan zelfs weer teruggefilterd worden tot een geurarme was met de oorspronkelijke wittige kleur.

LONTRICHTING

Het gebruik van de lont, pit of wick is met veel geheimzinnigs omgeven. Zo zou de 'V-vorm' in de lont met de punt naar beneden moeten wijzen, om het opzuigen van de was te bespoedigen. Maar als je een lont een kwartslag draait, staat de punt van de 'V' naar boven! Ook bij het tegelijk dompelen van twee uiteinden van één lont zou altijd één kaars een verkeerde lontrichting hebben, wat ik met het branden nooit heb gemerkt. Bij het grootschalig fabrieksmatig dompelen worden meters lont heen en weer gespannen aan een metalen draadconstructie: ook daar is de lontrichting steeds verschillend. Dit is het geval bij ronde én platte lont. (Plat lont voor paraffine en rond lont voor bijenwas? Ook daarvan heb ik de wijsheid niet kunnen ontdekken).

DOMPELEN

Het dompelen van kaarsen is een leuk karweitje, maar maak in je enthousiasme niet teveel in één keer: pas bij het opbranden ontdek je bijvoorbeeld of je de lontdikte wel goed gekozen had en of de was voldoende gezuiverd was. Wat dat betreft heb ik door schade en schande veel geleerd. In een pan heet water, op een laag gaspitje zet je 'au bain Marie'

een hoge smalle bus, bijvoorbeeld een blikken beschuitbus (kringloop!), zodat je langere kaarsen kunt dompelen. Ik neem meestal 2 à 3 bussen tegelijk 'au bain Marie', om tegelijkertijd in één bus te kunnen dompelen, met de tweede bus het wasniveau van de eerste bus op peil te houden, en in de derde bus nieuwe brokken was alvast te smelten. Tijdens de eerste dompeling raakt de lont verzadigd met was, vanaf de tweede of derde keer kun je de kaars-in-wording mooi recht en strak trekken. Stukjes ijzer aan de lont knopen om deze recht te houden vind ik onhandig. Een alternatief is om al dompelend de kromming wat te corrigeren, of halverwege op een glad oppervlak recht te rollen. Een eventueel oneffenheidje op het oppervlak wordt echter steeds groter, dus op tijd wegwrijven.

Zo is het ook belangrijk om tussen twee dompelgangen niet te lang te wachten, omdat er dan dunne luchtlaagjes tussen de waslagen komen. In een koud schuurtje kan je dus minder kaarsen tegelijk dompelen dan in een warme keuken. Ook nog even met afkoelende was ('dan gaat het lekker snel') de kaars snel dikker maken geeft een onregelmatig, minder mooi oppervlak.

GIETEN

Er bestaan allerlei gietvormen van soepel siliconenmateriaal. Je klemt de lont erin vast, elastiekjes heel losjes eromheen tegen het lekken, en je giet de vorm dan op zijn kop vol met was (lont centreren met wasknijper). Wanneer je lekker door wilt werken, hoeft je niet te wachten totdat de kaars helemaal uitgehard is. Zogauw als de kaars gestold en een beetje afgekoeld is, kun je deze heel voorzichtig uit de opengevouwen gietvorm halen, zodat je deze weer opnieuw kunt vullen.

Een nadeel bij smal toelopende gietvormen vind ik dat het oppervlak van de kaars daar soms wat groezelig lijkt door de honderden kleine luchtbelletjes erin. Misschien is de was dan ook te heet geweest? Vooralsnog los ik het op door de gestolde, nog warme kaars daarna nog een of twee keer te dompelen. Bij sommige gietvormen (poppetjes, beestjes en dergelijke) is de kaars zo onevenwichtig en variërend in dikte dat deze wel moet druipen, ook omdat je geen goede verhouding tussen lontdikte en kaarsbreedte kunt vinden. Als vorm op zich kan zoiets overigens prachtig zijn, maar niet om te branden. Ikzelf brand liever een rustige en abstracte kaarsvorm dan een of ander langzaam onthoofdend dier of inzakkende kerstman, brrr. Maar over smaak valt niet te twisten –of wel? ●

Gietvormen, kaarslont en een pan met drie bussen was au-bain-Marie.

Glanzend resultaat van gegoten kaarsen.